

Posudek na diplomovou práci Holečková Edith Marta, *Nenech mě zahálet, nabídni upřímným zájemcům. Cesty českého katolického samizdatu 80. let. Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK v Praze, 137 stran + přílohy.*

Hned na začátku svého posudku bych rád zmínil fakt, že jsem měl možnost oponovat i bakalářskou práci autorky *Akce Saturn – zásah proti samizdatu v polovině 80. let. Životopisná vyprávění pronásledovaných* a hodnotil jsem ji jako nadstandardní, a to i z pohledu využití metody orální historie v rámci nemnoha srovnatelných bakalářských a diplomových prací. Tehdy, v závěru své bakalářské práce, zmínila M. E. Holečková možnost dalšího prohloubení výzkumu o zmapování „pěšáků“ samizdatu, této dodnes nepříliš známé vrstvy společnosti. Přivítal jsem proto možnost oponovat i diplomovou práci autorky a sledovat, jak se autorčino předsevzetí podařilo naplnit.

M. E. Holečková se rozhodla zaměřit pozornost na katolický samizdat a to především na lidi, kteří byli zapojeni do jeho výroby a rozšiřování, čímž se samozřejmě nemohla nedotknout i dalších otázek spojených nejen s katolickým disentem, ale i disentem obecně.

Autorka rozdělila svoji práci do tří velkých tematických kapitol: Teoretická východiska, Církev a samizdat a Životopisná vyprávění. Všechny kapitoly jsou dále členěny do podkapitol.

V první kapitole se M. E. Holečková věnuje teoretickým a metodologickým otázkám, jakými jsou životní příběhy v historickém výzkumu, paměti a metodě orální historie. Na tomto místě bych jen doplnil, že v posledních dvou letech se již nehovoří „pouze“ o metodě orální historie, ale o širokém disciplinárním oboru (Harvard 2006, Oakland 2007). Samu disciplínu orální historie hodnotí autorka s kritickým nadhledem, všímá si její možnosti a případných omezení. Na tomto místě kvituji, že se M. E. Holečková rozhodla využít i dalších pramenů, především z provenience Ministerstva vnitra ČR, dále katolické samizdatové literatury. Přiložená bibliografie svědčí o zevrubné přípravě autorky na vybrané téma. Co se týká faktu porozumění metodě orální historie, přesvědčila o něm autorka již v bakalářské práci, subjektivitu vyprávění nebere jako negativní aspekt, ale jako kvalitu a jiný rozměr, jak porozumět naší historii. Ještě jednou na tomto místě zdůrazňuji, že v trendu světové orální historie v souběhu s dalšími prameny.

Další kapitola velmi podrobně a srozumitelně popisuje vztah církve a samizdatu. V některých fázích, domnívám se, přináší i neotřelý a nový pohled na tuto problematiku, na druhou stranu nejsem v tomto tématu takový odborník a rád přenechám toto hodnocení školiteli této práce. Plně se ztotožňuji s autorčíným širším vymezením disentu: „disent je

heterogenní, těžko definovatelnou skupinou, z mého pohledu se nejedná pouze o úzkou skupinu opozice, jež vyjednává se státními úřady a stanoví si politické cíle, ale je to široká škála jednotlivců, iniciativ, hnutí a skupin.“ Též souhlasím s tvrzením autorky, že disent náboženský (katolický) a „občanský“ se spíše prolínají, než že by jejich tvůrci stáli proti sobě (výjimky zde potvrzují spíše pravidlo). Za velmi zajímavé pokládám zařazení podkapitoly Vybrané represivní zásahy, která na konkrétních případech poukazuje na rozsáhlou akci proti náboženské a nezávislé činnosti na přelomu 70. a 80. let. Velmi zdařile jsou v práci vyzvednuty i hlavní (možná spíše lépe řečeno nejviditelnější) projevy náboženského života v Československu 80. let – 1985 pout' na Velehradě, dále tzv. Moravská výzva z roku 1987 (A. Navrátil) „Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v ČSSR“ a v neposlední řadě pastorační iniciativa „Desetiletí duchovní obnovy“. Velmi důležitý je v tomto ohledu autorkou zmíněný fakt, jakou měly tyto aktivity odezvu v československé populaci a to i vzhledem k různým prohlášením a výzvám „občanského disentu“. V tomto směru lze akceptovat i Holečkové vysvětlení, že „Charta byla spojována s politickými otázkami, s exkluzivním intelektuálním prostředím, kdežto apel na náboženské svobody byl 'běžnému' člověku bližší, mohl znát projevy žité víry ze svého bezprostředního okolí a navíc římskokatolická církev byla na rozdíl od politické opozice povolena... tudíž přimknutí se k ní a jejím myšlenkám, i když třeba neoficiálním, mohlo být považováno za jistou 'rebelii v mezích zákona'“. Zde mě napadá podobný přírůstek, který samozřejmě v úplně jiné (ne duchovní) rovině potkal ekologické hnutí 80. let, kdy vyjadřování se ke stavu životního prostředí bylo režimem se skřípěním zubů tolerováno (stalo se určitým „ventilem nepolitické kritiky“ establishmentu). Paralelu spatřuji i ve faktu, že se jednalo především o mladou generaci.

Třetí stěžejní kapitola životopisných vyprávění je napsána velmi promyšleně a to jak po formální, tak i po obsahové stránce. Seznámení s narátory formou krátkých biografii pokládám za velmi šťastné. Za skvělé považuji, že se autorce podařilo proniknout do poněkud uzavřeného (z historicky podmíněných konotací) prostředí. Výhodou autorky je i zmíněný fakt, že pochází ze stejného prostředí, přesto, jak předpokládám a jak bylo v práci zmíněno, nebylo vždy lehké získat otevřené a spontánní výpovědi. Autorka se tak mohla seznámit i s druhou stranou orální historie – odmítáním rozhovorů a dalšími překážkami. Souhlasím i s tvrzením, že snowball technique nemusí být vždy nejvhodnější, existují ale i další možnosti. A to víc jsou získaná svědectví cenná a jen badatelé, kteří orální historii v praxi využívají, si uvědomují, jak složité cesty vedou za získáním vybraného narátora a k metodicky kvalitně zvládnutému rozhovoru.

Autorka nabízí i řadu dalších zajímavých podnětů k diskusi o tzv. životě v ghettu, o životě v období tzv. normalizace. Implicitně, prostřednictvím citací, hovoří o atomizované společnosti a vzájemné izolovanosti jednotlivců ... ničení sociálních vazeb (s. 44, 45). I když je to zcela mimo téma této diplomové práce, zajímal by mě názor autorky na nynější situaci počátku 21. století (tj. zda je nyní vzájemná solidarita větší, zda se atomizace společnosti a vzájemná izolovanost dále neprohlubuje atd.). Jde mi o to, zda výše popsané trendy nemají obecnější povahu a nejsou tak zcela vázány na ten který režim. Zda „nová doba“ nepřináší (bohužel) změny k horšímu a altruismus není postupně nahrazován sobeckostí a individualismem.

Práce M. E. Holečkové mě opět utvrdila, že v její osobě roste historik vybavený nepředpojatými soudy, znalý dané i širší problematiky a využívající všechny dostupné metody historické práce. Diplomní práce splňuje i po formální a jazykové stránce nejprísnejší kritéria kladená na tento stupeň univerzitního vzdělání. Přílohy jsou voleny velmi logicky a jsou přínosem celé práce.

Ve svém závěru se tedy budu po dvou letech opakovat, práci hodnotím jako **výbornou** a autorce přeji mnoho štěstí v osobním životě i v dalším profesionálním uplatnění.

V Praze, 31. 12. 2007

Doc. PaedDr., Mgr. Miroslav Vaněk, PhD.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR